

«SKRIFTEN ALENE – TROEN ALENE» MED HENBLIKK PÅ KIRKENS TROVERDIGHET

Alternativet til «Skrift OG Tradisjon» er ikke «alene med Bibelen», men «Skriften alene – Troen alene». Hver på sin måte løser alternativene kirkens troverdighetsproblem. Hvilket alternativ er *Guds* løsning? Begrunnelsen avgjør.

Romerkirkens *tradisjonisme* består i tillit til kirkens tradisjonsforvaltning under ledelse av kirkens læreembete, når paven fra sin stol - ex katedra - avgjør hva rett kristenlære er. Protestantismens *biblisisme* består i tillit til den fromme fornuft, som under bibelbruken avgjør hva rett kristendom er for meg og andre. Begge reiser spørsmål om troverdighet.

Med formelen «Skriften alene – Troen alene» markerer konfesjonelle lutheranere kirkens livsvilkår i *den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt kirken en gang for alle i og med apostelordets lære fra ham*. I Skriftens sentrum står den korsfestede og oppstandne Kristus Jesus, sann Gud og sant menneske. Lært av ham, er *hele* Bibelen «en lykt for min fot og et lys på min sti» (Sal 119:105). «*Dine ord gir lys når de åpner seg, de gir uerfarne innsikt*» (v 130). I tillit til kirkens Lærer - Kristus Jesus, er «Skriften alene» rettesnoren i døptes lære og liv. Slik fremstår apostolatets kirke som Ordets tjenerinne.

Disposisjon:

1. Hva betyr «Skriften alene – Troen alene»?
2. Kirkens regel og rettesnor – en hel Bibel.
3. Ikke tradisjonisme, men tradering.
4. Ikke biblisisme, men disippelskap.
5. Kirkens eneste norm – den rett utlagte Skrift fra dens Herre.
6. «Skriften alene – Nåden alene - Troen alene».
7. Konklusjon.

1. HVA BETYR «SKRIFTEN ALENE – TROEN ALENE»?

Formelen "Skriften alene" er et «nei» til antikkens sannhetskriterier, at sant er det som er gammelt, vidt utbredt og trodd av mange (Vincent av Lerin), og et «ja» den tro som Kristus har begrunnet med sin lidelse, død og oppstandelse, slik «Skriftene har sagt» (1 Kor 15:1-3). Denne tro er *Guds* tro - den tro som Gud skaper ved evangeliet om sin forsoning med verden i Jesu offerdød – og ikke av noen annen grunn eller med noe annet middel. Derfor kalles «Skriften alene» *formal*prinsippet, og «troen alene» for *real*prinsippet. (I artikkelen «Lov og evangelium» gjør jeg rede for innholdssiden.)

Det er ikke nok å rope «Skriften alene». Sekter i tusentall sier seg enig. Legger vi til «troen alene», gjenstår de som mener troen *utfyller* manglende gjerninger. Men legger vi til et «*nåden alene*» fordi Guds frikjenner synderen på grunn av Kristi fortjeneste, gitt den enkelte i dåpen, da faller mange fra. Og føyer vi til at Gud med alterets sakrament stadfester sin nådepakt i dåpen, da er det få som slår følge med «gjenstridige» lutheranere.

Under skinn av lutherdom, søker mange Bibelens budskap i *bakom* bibelordene – i men-

neskers tanker om meningen bak ordene. Fordelen er åpenbar. De rydder plass for bekvemme *reservasjoner* mot den likefremme mening, gitt med grammatikk og ordlyd. Denne form for ryddesjau overser hva bekjennelse er i nytestamentlig mening (homologi), og avslører kamp om interessekontroll. Med reservasjoner og enighet på tilstrekkelig grunnlag vil man gjøre kristentroen akseptabel, men prisen er tapt troverdighet. *Det underfulle og usammenlignbare ved evangeliet går tapt.*

Reservasjonene markerer *avstand fra «konfesjonell» lutherdom*, representert med Konkordiebokens bekjennelser, og især Konkordieformelens presiseringer av Den augsburgske bekjennelse. Med avstandsmarkeringer fremstår en revidert lutherdom for vår tid. Prisen er lutherdommens identifikasjon med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon, og dermed lutherdommens anliggende – den apostoliske kirkes fremtreden på historiens arena (rene-kjennetegn-kirke). Wittenberg-reformatorene ville reformere kirken i samsvar med gave-evangeliet fra Skriftens Herre. Det ville ikke Romerkirken - kan det heller ikke. Det er tragedien. Og til denne tragedie hører den frafalne lutherdom.

Vi tar lutherdommens identifikasjon og anliggende på alvor ved å besinne oss på kirkens fremtreden på Pinsedagen, slik det stod skrevet og Kristus hadde sagt. Kristus oppfylte løftet til apostlene om Hjelperen – Den Hellige Ånd, som minnet dem om Jesu ord og førte dem inn i hele sannheten (Joh 16:13). Apostlenes kompetanse og autoritet var delegatens ord og fullmakter fra kirkens Lærer og Herre. De ble utrustet til å legge grunnvollen for kirken i den nye pakt, og de la den med den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Lk 10:16 – *Den som hører dere, hører meg.* Kristus er alle dager kirkens Lærer med apostelordets lære – og ingen annen.

Samtidig var Herrens apostler mennesker som oss. Paulus glemte igjen kappen (2 Tim 4:13), og Peter lot seg friste til å hykle for jødekristerne (Gal 2:9ff). *Men en Herrens apostel kunne ikke ta feil i læren eller forkynne et annet evangelium (Gal 1:8).* Det stred mot apostolats oppdrag å utlegge «Moses og Profetene på egen hånd (2 Pet 1:20f). Denne delegatposisjon ble stadfestet i konfrontasjon med heretikere, som med påstand om en dypere innsikt opptrådte som om Guds ord var utgått fra dem, eller kommet bare til dem (1 Kor 14:36).

Hverken Jesu apostler eller deres etterfølgere har fått noen selvstendig læremyndighet i kirken. Det ble sagt om Jerusalem-synoden, at *”vi og Den Hellige Ånd har besluttet”*, osv (Apg 15:28). Det fremgår av Jakobs innlegg hva slags beslutning dette er. Han siterte Herrens ord ved profetene Amos og Jesaja (v 16-18). Dermed var læren avgjort (troens regel). Det ble ingen diskusjon. Deretter fulgte samtalen om hvordan kristne skulle praktisere Mose lov i omgang med jøder, og man ble enige om en hensynsfull praksis (kjærlighetens regel). Troens regel er friheten, begrunnet i Kristi lovoppfyllelse og med ham til gave. Kjærlighetens regel er lydighet mot Guds bud med Kristus som eksempel.

Jerusalem-synoden og de fire første generalkonsil illustrerer forholdet mellom *Bibel og bekjennelse*. Bekjennelsen er ingen sideordnet åpenbaringskilde. Bibeltro kristne er bekjennelsestro, og bekjennelsestro kristne er bibeltro av samme årsak. De istemmer apostelordets lære med den rett utlagte Skrift fra dens Herre.

Mot slutten av aposteltiden stod menighetene overfor utfordringen å formidle Kristi lære

etter apostlenes bortgang. Oppgaven gjaldt den lærekontinuitet som Kristus hadde satt som vilkår for sitt virksomme nærvær – at døpte i nåtid får lære å holde alle hans kirkebefalinger gitt i fortid (Mt 28:20, jf Joh 14-17). Da lærer de den eneste sanne Gud å kjenne og har evig liv ved den han utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3). Kirkens identifikasjon i tidens løp er Sønnens selvhengivende kjærlighet i Jesu skikkelse, slik Skriftene har sagt. Med ham til gave, er kirken det folk som «følger Lammet hvor det går» (Åp 14:4).

Så innebærer «Skriften alene – troen alene» tre ting: (1) Å stadfeste den rett utlagte Skrift med apostelordets lære, (2) å lære av Skriftens Herre hva ordene vitner om ham og hans verk, og (3) sette all vår lit til Kristus som kirkens Lærer, hyrde og biskop.

2. KIRKENS RETTESNOR EN HEL BIBEL

Det foreligger en underfull samstemmighet mellom Bibelen som helhet og bibelordene. Mangt et bibelsted peker seg ut som «lærested» (sedes doctrinae), alt etter emne eller lærestykke. Dette forhold forklarer reformatorenes sitatbruk og bibelhenvisninger. De begrunner troens innhold med ord i en helhet, der Bibel og bibelord belyser hverandre gjensidig med Bibelens Herre som lærer og veiviser. Først helheten, så noen ord om «læresteder».

Skriftene i Det gamle og i Det nye testamente er «kanoniske» skrifter – av ordet kànon, som betyr regel eller rettesnor. Det gamle testamente var rettesnoren for de første kristengenerasjoner. Evangeliestykker og apostelskrifter var tidlig i omløp, men det gikk to-tre århundrer før den samling forelå som Nicea-konsilet (325) «kanoniserte» som kirkens «kànon» i den nye pakt. Det var med andre ingen troslære (el dogmatikk) Jesus åpnet for disiplene og de tolv. Heller ikke Nytestamentet er en troslære. Apostlenes lære fra Kristus foreligger blant beretninger, formaninger og annet stoff.

Det som ligger skjult i Det gamle testamente, ligger åpent i Det nye testamente – og omvendt (Augustin). I ettertid er vi henvist til en *hel* Bibel. Altså må vi avvise to misforståelser, som begge har det til felles at de innskrenker bibelbruken: Den ene gjør Nytestamentet til de kristnes «bibel», den andre gjør Bibelen til en «sitatbank» for uttak av ord som sier hva jeg vil ha sagt (Regin Prenter).

OBS. CA 7 definerer en *helhetlig* kirke-virkelighet: De nådemidler som forener Guds kirke med sitt hode Kristus, hører uløselig sammen med åpenbaringen av Guds *lov og evangelium*, gitt kirken i og med Den Hellige Skrift. Til sammenligning se CA 1:1-4 og overgangen til art 21, og dertil FC SD Om den korte sammenfatning, grunn, regel og rettesnor.

Bruk av stoff fra *hele* Bibelen, se Apol 12:44ff, 4:272ff, 256ff. FC SD 2:9ff, 26ff og 7:70ff. - *Klare steder* belyser uklare, se Apol 4:87, 28:71. Tr 23. SK Budene, 65. - Apostelordets lære begrunnet med GT-steder, se Apol 2:18, 20, 23:64, 24:36.

Konklusjon, SA B 2:15 – ”Guds Ord alene skal oppstille trossætninger, ellers ingen, ikke engang en engel” (ref Gal 1:8).

Så til «læresteder» i Bibelen. Henvisninger og sitater skal være ledetråder inn i den rett utlagte Bibel fra dens Herre. Da er det nyttig å kunne utenat de «læresteder» (*sedes doctrinae*) som i

kraft av sin likefremme klarhet fungerer som knagger for annen kunnskap om samme emne. Denne bibelbruk lar oss se ulike lærestykker i den frelseshistoriske sammenheng. Det er tros-lærens oppgave å gi en systematisk framstilling og reflektere over dem for bedre å takke og love Gud, og tjene og lyde ham.

Den korte framstilling er *katekismen* (Luthers Lille), den utførlige framstilling *dogmatikken*. En mellomvariant er *katekismeforklaringen* til Lille Katekisme. Kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud lar oss kjenne ham stadig bedre, lik en venn å stole på. Denne gudskunnskap erstatter ingen «barnetro» med «voksentro», men gjør døpte mennesker rotfestet og grunnfestet etter hvert som de vokser i den felles kristne tro fra kirkens begynnelse. Kunnskapen lar oss kjenne Gud stadig bedre i hans trofasthet og kjærlighet. Vi vokser i barnlig tillit til den levende Gud, samtidig som vi legger bort barnslige forestillinger.

OBS: Skriften består av *lov og løfte*, Apol 4:5, 102, 183, 12:53f, FC SD 5:1, 23. - Skriftens *hovedsak* er rettferdiggjørelse uten vederlag ved troen, når vi tror at Gud er forliket med oss for Kristi skyld, samme 2:87, 12:70-73, 24:55, 57.

Den sanne gudstjeneste er den lydighet som mottar Guds løfte i tro. Den er *ingen mindre* gudstjeneste enn kjærligheten, Apol 4:218-228 (merk skriftbevis med lov og løfte).

3. IKKE TRADISJONALISME, MEN TRADERING

Farisèernes tradisjonsteori

Jesus var enig med fariseerne om det største bud i loven og de dødes oppstandelse på den ytterste dag. Jesu ve-rop gjaldt farisèernes lære om menneskets valgfrihet og evne til å samarbeide med Gud om frelsen, og helst med støtte i en mengde bud og forbud oppfunnet av mennesker i en sideordnet tradisjon. Derfor advarte han mot denne «surdeig» (Mt 16:6).

Farisèerne støttet seg til muntlige overleveringer fra ”de gamle”, i den tro at Moses var opphavsmannen (Mt 5:21, 27 osv). Denne muntlige tradisjon var for dem en sideordnet åpenbaringskilde – i praksis den overordnede. Farisèernes lovfromhet skinte av iver for loven. Jesus avslørte iveren som hykleri og mistillit til åpenbaringsordets Gud. En sideordnet tradisjon til Skriften uttrykker frafall. Dermed bekreftet Jesus profetenes domsforkynnelse (Mt 7:1-23, 15:1-20, 16:1-12, kap 23). Legitimering med alderens patina er en illusjon.

Jesus opptrådte med myndighet som åpenbaringsordets HERRE i egen person (JEG ER), og utla hva ”Skriftene” sier om ham og hans verk. Derfor er det feil å avgrense spørsmålet om rett lære til et kjennetegn ved kirken i aposteltiden, og helst med apostelen Paulus som frontfigur. Feilen blir ikke mindre når man gjør ”Skriften alene – troen alene” til Martin Luthers påfunn. Nei, saken har fulgt kirken siden Jesu oppgjør med farisèernes lære (Mt 15-16 og 23).

De reservasjoner som møtte Herrens apostler, ble ikke overgitt til kirkedebatten, som om kirkens enhet i læren fremkommer av psykososiale prosesser, mer eller mindre uforutsigbare. Denne tankegang og enhetsmetode var Jesus og hans apostler ganske fremmed. Åpenbaringsordets Gud er den han er - Nåden og Sannheten, stilt fram for verden i Jesu ringe skikkelse.

Romerkirkens troverdighetsproblem

Romerkirken lærer om den guddommelige åpenbaring *at* den fins i Skriften OG kirkens muntlige tradisjon (Den katolske kirkes katekisme. Oslo 1968, pkt 80-87). Begrunnelsen for denne sidestilling er påstanden om tradisjoner tilbake til *apostlenes* muntlige undervisning, likeså forpliktende som den skriftlige. Påstanden tillegger Herrens apostler en *selvstendig* læreautoritet ved siden av Kristi undervisning i «Skriftene». Under denne forutsetning faller det naturlig å betrakte kirkens tro i et *utviklingsperspektiv* under læreembetets ledelse på Peters stol.

Det var i året 1870 *Vatican I* vedtok dogmet om pavens ufeilbarhet, når han *ex cathedra* fastslår den bibelske kristenlære. Tankegangen er grei nok: Siden Bibelen kan utlegges på mange måter - og endog djevelen selv opptre som dens fortolker (Mt 4:6), må Skriftens sannhet finnes i kirkens overlevering under ledelse av det ufeilbare læreembete. Kort sagt: *Kirken* utlegger Skriften. Men konklusjonen faller med forutsetningen, at Skriften er uklar og vanskelig å forstå, tross Kristi utleggelse om sin person og sitt verk. Med stor konsekvens er også kirkens Herre og hans apostler innordnet pavedømmet. Denne urimelighet utelukker kirkens reformasjon i samsvar med den nytestamentlige tro. Den wittenbergske reformasjon, anført av Luther, bragte Skriftens evangelium fram i lyset etter en tusenårig mørketid, men de pavelige reaksjoner vitner mot læreembetets ufeilbarhet.

Forgjeves må den lete som søker sannhetsgarantier på et annet sted og til en annen tid enn i den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Løsningen er den samme for oss som for kristne i aposteltiden og senere: Apostelordets lære fra Skriftens Herre (Joh 14:23, 1 Kor 15:1-3). Trofasthet i formidlingen innfrir redelighetskravet til prekenembetets utøvere i lære og liv, med de omkostninger som trofasthet medfører.

Søndagen kirkens «sabbatsdag»?

Til belegg for påstanden om muntlige tradisjoner ved siden av skriftene i Nytestamentet, anfører man 2 Tess 2:15 – *ta vare på de tradisjoner som dere har lært av oss, enten muntlig eller skriftlig* – og henviser til kirkens bruk av *søndagen*. Men det er ikke farisèeren Saulus, men apostelen Paulus som her viser til den lære han hadde gitt videre til kirken i Tessalonika. Kilden er Kristus Jesus, Skriftens Herre. 1 Tess 2:13 – *derfor takker vi alltid Gud: Da dere fikk overgitt det Guds ord som vi forkynte, tok dere imot det, ikke som menneskeord, men som det Guds ord det i sannhet er.*

Den gamle erstatningsteori om kirken som det «nye» Israel, krever en analogi til den mosaiske sabbatslovgivning. Derfor har kirken – her Romerkirken - bestemt at søndagen skal være kirkens helligdag. Denne *analogibruk* av Det gamle testamente medbestemmer Romerkirkens lære om kirken, presteembetet, Herrens Nattverd, osv. Anvendt på kirkens søndagsbruk, fikk analogien en konsekvenshistorie langt utover Romerkirken, for eksempel «sabbatsloven» i statspietismens Danmark/Norge. Historien om kirkens søndagsbruk ble en trist historie om forbud og påbud i smått og stort, fjernt fra nattverdliturgiens jubel i aposteltiden.

I Martin Luthers Lille Katekisme fikk budet formen «du skal holde *sabbatsdagen* hellig». Istedenfor latinens «sabbati» hadde Luther valgt ordet «Feiertag», på dansk/norsk «helligda-

gen». Endringen røpet uvitenhet om Luthers *nytestamentlige* utforming av Tibudsloven.

”- de som mener at det å holde søndagen i stedet for sabbaten er forordnet som noe nødvendig med kirkens autoritet, de tar feil. Skriften har avskaffet sabbaten, ikke kirken. For etter at evangeliet er åpenbart, kan en se bort fra alle de mosaiske seremoniene. Og fordi det likevel var nødvendig å fastsette en viss dag, så folk kunne vite når de skulle komme sammen, så er det klart at kirken har fastsatt søndagen til dette. Det ser ut til at man har syntes best om søndagen også av den grunn at folk da kunne ha et eksempel på den kristelige frihet og vite at verken det å holde sabbaten eller det å holde noen annen dag er nødvendig.” (CA 28:58-60. Kursiv her.)

Apostelordets lære fra Kristus binder oss alle dager til den rett utlagte Skrift.

Mt 17:5 – « *Dette er min Sønn, den elskede, som jeg har behag i. Hør ham!*» Læren fra åpenbaringsordets Gud ble gitt i begynnelsen for at mennesker den gang og senere skal høre seg frelst av samme kilde. Sett utenfra – i tidsperspektivet, ser vi for oss hendelsesrekken - først Jesu utleggelse av «Skriftene», deretter Kristus-bekjennelsen, gitt fra himmelen (Mt 16), og til slutt Jesu utsendelse av apostlene med oppdrag og fullmakter i hans sted.

Apostolatets mandat består i *læreformidling*, når Guds «hemmeligheter» forvaltes på troskapens vilkår (1 Kor 2:1f). Rettskafne prester (el predikanter) kjennes på trofasthet mot Herren i embetets gjerning (predikant = her prest uten ansvar for sakramentforvaltningen). Den forsamlede menighet har da med åpenbaringsordets Gud å gjøre (Joh 1:1f, Heb 7:3, 1 Joh 1:1, 2:13f, Åp 21:6). Utelukket er supplerende visdom. Med Kristus som eksempel, takker vi ikke for mennesker som under skinn av kristendom lærer og lever i åpenbar strid med apostelordets lære. Vi tilslører heller ikke motsigelsene med kjærlighetens kappe, men forholder oss til slike som til frafalne. Saken gjelder vår frelse. (Mt 24:10, 1 Tim 4:1. Jf 2 Tess 3:6, Gal 1:9. Kol 2:6-8, Fil 4:9, 1 Kor 15:1-3,).

Kirken gransker ikke skjulte ting.

Utelukket er menneskelige tradisjoner og innsikter fra andre kilder. Årsaken er åpenbar like fra begynnelsen: En Herrens tjener har ingen selvstendig læreautoritet ved siden av Jesus Kristus ved Faderens høyre. Ingen over, ingen ved siden.

Under sin andre misjonsreise hadde Paulus utlagt Skriftene i synagogen i Tessalonika. Tre sabbater på rad hadde han ført skriftbevis for ”at Messias måtte lide og oppstå fra de døde”, for så å proklamere at «Jesus er Messias» (Apg 17:3). Det ble oppløp og de kristne ble fordrevet fra synagogen. Så snart nattermørket kom, ble Paulus og Silas skyssset av sted til Berøa.

Her er poenget den undervisning som de kristne i Tessalonika hadde mottatt *per apostelbrev*. De vedkjente seg «Skriftenes» vitnesbyrd om Kristi lidelse, død og oppstandelse, som nå var oppfylt i en bevitnet Jesus-historie. Som representanter for *den sanne jødedom*, hørte kristne hjemme i synagogens gudstjeneste, men der var det ikke mulig å holde Nattverdets liturgi og fremstå som den nye pakts gudsfolk. Derfor holdt de Herrens Nattverd (brødsbrytelsen) - etter alt å dømme - tidlig søndag morgen eller på kveldstid (Apg 20:7f, 1 Kor 16:2). Før nattverdliturgien ble apostelbrev opplest som hellig Skrift på linje med ”Moses og Profetene” (2 Pet 3:16). Denne frihet fra seremoniloven var begrunnet i Guds nådepakt i Jesu Kristi blod.

Med stor konsekvens fulgte sakssvarende skikker og tradisjoner i den nye pakt - ikke vilkårlig, men i den skriftbundne tradisjon som hendelsene på Pinsedagen innledet.

Hendelsen belyser en apostels læreautoritet. Apostlene var øyenvitner til den oppstandne Kristus, lært av ham og utrustet til å overgi Kristi lære til kirken. 1 Joh 1:1 – *det vi har sett med våre øyne, det vi så og våre hender tok på...* Fra ham overga de det som står skrevet om Jesu lidelse, død og oppstandelse ”i Mose lov og i Profetene og i Salmene” (Lk 24:27, 32, 46-48). Den oppstandne Jesus hadde gitt dem oppdraget å være vitner «om dette» (v 48). Også Paulus benyttet Jesu formel, 1 Kor 15:3f – *først og fremst overgav jeg dere det jeg selv har tatt imot, at Kristus døde for våre synder, slik Skriftene har sagt, at han stod opp den tredje dag, slik Skriftene har sagt...* (Jf Mt 16:21, 20:18f, Lk 24:25-27, 44-48, Joh 3:14f, 12:32f etc.) Paulus forsvarte sitt apostolat med en bevitnet kjensgjerning. Dessuten gjorde han de undergjøringene som følger en Herrens apostel (Mk 16:17f), og førte skriftbevis for Guds løfters oppfyllelse i en bevitnet Jesus-historie.

Illustrasjoner til sammenfattende overleveringer: Peters pinsetale, Apg 2:22-36 og talen i Kornelius's hus, 10:36-43. - Pauli tale i Antiokia, Apg 13:16-41, jf 20:27, 24:15.

Traderingsperspektivet

Vi merker oss den tekniske ordbruk om «tradisjon» og overlevering, negativ eller positiv alt etter sammenhengen (paradosis o a). Det er her tale om størrelser som utelukker hverandre gjensidig, helt i samsvar med Jesu egen ordbruk. Jesus taler negativt om farisèernes mange forbud og påbud hjemlet i muntlige tradisjoner ved siden av Moseloven (Mk 7:1-13). De hadde Paulus etterlevd, «brennende» i sin iver og «uklanderlig» i sin lovrettferdighet (Fil 3:6).

Jesu bruk av farisèernes (synagogens) tekniske termer går igjen hos Paulus, men med en forskjell. Paulus anvender synagogens termer *positivt* om overleveringen fra Jesus. Den nye brukssammenhengen svarer helt til Jesu forkynnelse av Guds rike «*i blant dere*» (Lk 17:21. Sammenhengen krever denne oversettelse). I *Fil 3:9-11* fremstiller Paulus troens rettferdighet i motsetning til «min egen rettferdighet». Troens rettferdighet er - «*den rettferdighet jeg får ved tro på Kristus, den som er fra Gud og bygger på tro. Da kjenner jeg ham og kraften av hans oppstandelse, får del i hans lidelser og blir ham lik idet jeg dør som han*» (jf 1 Kor 4:20).

Jesu oppgjør med farisèerne og de skriftelærde ble fulgt av judaismens trussel i aposteltidens menigheter, og av den motsatte ytterlighet – den libertinistiske frihet fra Tibudsloven (moralloven), og dermed frihet fra dens innskjerping i Jesu forkynnelse (Mt 5-7). Tibudsloven ble senere anvendt i apostlenes formaninger med henvisning til lovoppfyllelsens mulighet med troen på Kristus som gave, virksom i troen (Ef 3:16f).

Hvor kirkens tro vant fram på gresk kulturgrunn, fulgte brytninger med antikkens tenkemåte. En tidlig-gnostisk omtolkning innordnet kirkens tro i spekulativ visdomslære med krav på dypere innsikt, langt mer tiltrekkende enn dåraktig tro på den gode Skaperen og gudmennesket Jesus fra Nasaret. Vi merker oss at hverken Paulus eller noen av de andre apostlene avvek fra aposteloppdraget, skjønt Paulus grep Peter i unnfallenhet. Hele veien er Kristus kirkens Lærer gjennom apostelordets lære fra ham (Mt 23:10, 28:20, Lk 10:16, 1 Kor 4:1 osv).

Traderingsperspektivet foreligger like fra begynnelsen, for heller ikke Faderens enbårne Sønn overga noe annet enn læren fra Faderen (Joh 7 osv). I sin delegat-posisjon som Faderens utsendte, utsendte han apostlene sine med delegatens oppdrag – å gi videre «Kristi lære» (el Kristi ord) til kirken i den nye pakt, og dertil forvalte Guds mysterier under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham. Dette perspektiv på tradingen omfatter apostolatets kirke inntil dagenes ende. De som hører Kristi ord og tar vare på dem, lærer åpenbaringsordets Gud å kjenne og setter all sin lit til ham (Joh 17:3, 20). Midlet er *konstant*: Den gudskunnskap som Skriftens Herre gir ved trofaste delegater. Så er det opp til oss å følge jomfru Maria's oppfordring – å *gjøre som Jesus sier* (Joh 2:5), og følge hennes eksempel – å ta vare på «*den gode del*», som Guds kirke alltid beholder (Lk 10:42).

Vi lever ikke i aposteltiden – og skal heller ikke late som det. Vi kan ikke som kristne i aposteltiden føre samtaler med en Herrens apostel. Vi er henvist til apostlenes overleveringer i skriftlig form. Formaningene gjelder også oss, 1 Kor 4:6 - *Gå ikke ut over det som står skrevet*. Den kristentro som Guds løfter beskriver i Det gamle testamente, er oppfylt i Jesu lidende lydighet og stadfestet med hans legemlige oppstandelse fra de døde. Det er her tale om den gudgitte *lærehelhet* som er kirkens grunnvoll alle dager.

Vår eneste tilgang til den rette utlagte Bibel er apostelordets lære fra Kristus og Faderen. Derfor praktiserer ikke bekjennelsestro lutheranere kirkefelleskap med mennesker som under skinn av kristendom lærer og lever i åpenbar strid med apostelordets lære. Lutheranere tilslører heller ikke motsigelsene under skinn av kjærlighet, men følger Kristi eksempel: å forholde seg til slike som til frafalne. Kjærligheten gleder seg med sannheten (1 Kor 13:6). Saken gjelder menneskers frelse. (Mt 24:10, 1 Tim 4:1. Jf 2 Tess 3:6, Gal 1:9. Kol 2:6-8, Fil 4:9 osv.)

Apostolisitet – den uforbeholdne trading av apostelordets lære

Trading er et allmennkulturelt fenomen. Budskap fra fortiden blir formidlet i nåtidig samhandling, og konstituerer identitetsgivende fellesskap i generasjonsløpet. Deltagerne opplever stabilitet og gjensidighet i et forutsigbart kontinuum fra forfedrenes tid, og de som vokser opp under slike forhold, tror gjerne at slik har det alltid vært. Eldstegenerasjonen ser tilbake med en annen erfaringsbakgrunn, og betrakter forholdene i lys av det som en gang var. I et utvidet tidsperspektiv fremtrer forholdet mellom kontinuitet og forandring med større tydelighet.

Tradisjonsvitere stiller spørsmål om kollektivtradisjoners hva, hvordan og hvorfor, og analyserer forholdet kontinuitet og forandring med sikte på omfattende konklusjoner. Innsikter fra det hold angår også det menighetsbyggende arbeid under varierende forhold i tidens løp. Med hensyn til den menighetsbyggende virksomhet, har tradisjonsforskning begrenset nytte. Spørsmålet om den *konstituerende og normgivende* kraft lar seg ikke besvare med relasjoner og samhandling i en kulturkontekst alene.

De nødvendige menighetsvilkår er handlinger med utspring i Jesu død og oppstandelse. Han som overskuer tiden, ga sin kirke konstante livsbetingelser i tidens løp. Det eneste kristelig-sosiale vilkår han innstiftet, var den nye pakts måltid. Han ga sine venner løftet om samfunn med hans ofrede legeme og blod i brødets og vinens skikkelser, og befalingen om å holde

hans nattverd «ofte» og ihukomme hans stedfortredergjerning for Faderen.

Kirkens livsvilkår omfatter «*det som har med Guds rike å gjøre*» (Apg 1:4) - nemlig apostlenes oppdrag å forkynne omvendelse og syndenes forlatelse i Jesu navn, og forvalte dåp og nattverd under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham. *Det unike* og usammenlignbare ved kirkens kontinuitetsvilkår er ikke handlingene i og for seg, men *deres opprinnelse og art*. Herrens utvalgte apostler var øyenvitner til den oppstandne Kristus og kalt umiddelbart av ham. Deres særstilling er *kronvitne*posisjonen som første ledd i den skriftbundne kirketradisjon. Apg 4:20 - *Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt*.

Så er svaret på kirkens kontinuitetsvilkår ingen tradisjonsteori, men *actus tradendi* – når evangeliet om Guds gjerninger i Jesu lidelse, død og oppstandelse blir formidlet og begrunnet med skriftbevis. Men uten trofasthet på Kristi vilkår, eter farisèismens surdeig om seg med surrogatløsninger. Da gjenstår en hvitkalket grav (Mt 23:27).

Da aposteltiden nærmet seg slutten, ble spørsmålet om «den sunne lære» påtrengende. Hvor er de prester og biskoper (her ledere for prestekollegier) som beviselig overgir Kristi undervisning og forvalter ”Guds hemmeligheter” (el sakramentene)? Troskapen lot seg kontrollere med evangelieberetninger, apostelbrev og unntaksvis med øyenvitner til den Oppstandne.

Her merker vi oss den gamle kirkes bruk av ordet ”tradisjon” (el overlevering) om den *nedskrevne* tradisjon. Apostlenes etterfølgere - prester og biskoper - måtte legitimere sin gjerning med overleveringen fra apostlenes hånd – og ingenting annet. Denne tradisjonsbruk i positiv mening vender blikket *fra fortid til nåtid* – fra Kristi død og oppstandelse til Kristi virksomme nærvær med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet med Dommens dag for øyet. Det evangeliske prekenembete – dets oppdrag og handlinger i den forsamlede menighet, er unikt som Herren selv. Av dømte vrimler by og land, men få er klar over årsaken til kirkeklokkenes sammenringing. Det unike ved gudstjenesten er alminneliggjort, som om den evangeliske messe representerer den allmenne kultur.

Tradisjon i alminnelighet handler om overleveringer eldre enn tregenerasjonsspennet. Denne begrepsbruk vender blikket *fra nåtid til fortid* – til det som er gammelt. Overført på kirkens virksomhet, må dens talsmenn legitimere virksomheten med pietet for «vår kulturtradisjon». Det er sant - kirkens historie rommer tradisjoner i allmenkulturell mening – en uoverskuelig vrimmel av håndskrifter, bøker, vedtak, ordninger, liturgier, fortellinger og lignende. Hertil kommer kirkens tro uttrykt i kunst og arkitektur. Men kirken trenger ikke legitimere sitt samfunnsnærvær. Årsaken er de ting som er unike og usammenlignbare ved kirkens tro og handlinger. De er stående vitnesbyrd om den oppstandne Kristus og hans virksomme nærvær i den forsamlede menighet. Prekenembetets oppdrag og fullmakter fra ham er kirkens kompetanse og autoritet.

Det er med håpet for øyet kirken gjør bruk av sine tradisjoner. Da må Nytestamentets skrifter være vår rettesnor. Vi må besinne oss på sakssvarende uttrykk. Tilbake er skatter fra den gamle kirke, bevart under pavedømmet, til et vitnesbyrd om Guds kirkes samfunn i himmelen og på jorden. Om Romerkirken og de ortodokse kirker skulle ofre skattene fra den gamle kirke på modernitetens alter, ville det være en katastrofe for oss. Skrotet lar vi ligge.

4. IKKE BIBLISISME, MEN DISIPPELSKAP

Biblisismen fremtrer i to utgaver, enten naiv eller lærd. Felles for dem begge er overtroen på egne evner til å tyde Bibelen på egen hånd (jf 2 Pet 1:20). Her må vi skjelne mellom forstand og fornuft, for den naive utgave har et lemfeldig forhold til forstanden.

Forstand og fornuft i bibelbruken

Guds ord opplyser menneskets *forstand*, så det kan forstå det som står skrevet i Det gamle testamente om Jesu Kristi person og hans lidelse, død og oppstandelse. Men uten opplyst forstand, kan ingen anvende evangeliet om frelsen fra synd og død og evig fortapelse, og ingen takke og love Gud for hans forsoning med verden i Jesu Kristi død, eller tjene og lyde ham. Med forstanden søker vi enhet og sammenheng i den verden vi sanser. Det gjør også kristne med Kristus som veileder og lærer i Skriften. Han gir basiskunnskap om Gud, mennesket og den verden vi sanser og lever i, en kunnskap som overstiger menneskets forstand.

Fornuften kaller vi den omfattende bruk av forstanden, når vi ser tingene i deres sammenheng og begrunner våre oppfatninger eller konklusjoner. Da er det fristende å overstige tankens muligheter og søke omfattende svar på spørsmål om tilværelsens mening og mål. Resultatene er religioner, livssyn og ideologier. Denne søken kan medføre spekulativ bibelbruk – også kalt «herlighetsteologi» (teologia gloria). Åpenbaringsordets Gud taler i det skjulte gjennom ytre begivenheter til alle (Deus absconditus, Sal 33:9, Rom 1:20). Sitt vesen og sin vilje åpenbarer han på indirekte vis - gjennom begripelige ord (Deus revelatus) for dem som låner øret til hans ord og bevarer dem. Gud har oppfylt sine løfter til fedrene i den gamle pakt, og talt ved Sønnen, Jesus Kristus sitt frelsende ord til alle mennesker (Heb 1:1, Joh 1:14). Nå åpner han Det gamle testaments skrifter i prekenembetets gjerning og fører skriftbevis for mennesker i *disippel*-posisjon. To hendelser illustrerer:

Først den Oppstandnes møte med de to vandrerne på vei til Emmaus, Lk 24:25-27 - «*Så uforstandige dere er, og så trege til å tro alt det profetene har sagt! Måtte ikke Messias lide dette og så gå inn til sin herlighet?*» Deretter begynte han å utlegge for dem det som står om ham i alle skriftene, helt fra Moses av og hos alle profetene. - Den andre hendelsen var samme undervisning for apostlene, v 44-48 – «*Det var dette jeg talte om da jeg ennå var sammen med dere og sa at alt måtte oppfylles som står skrevet om meg i Moseloven, hos Profetene og i Salmene.*» Da åpnet han deres forstand så de kunne forstå Skriftene, og sa til dem: «*Slik står det skrevet: Kristus skal lide og stå opp fra de døde tredje dag, og i hans Navn skal omvendelse og tilgivelse for syndene forkynnes for alle folkeslag; dere skal begynne i Jerusalem. Dere er vitner om dette.*»

Jesu henvisning til undervisningen for de tolv, «*mens jeg ennå var hos dere*», var undervisning nok til å besvare Jesu altavgjørende spørsmål ved Caesarea Filippi, Mt 16:13 – «*Hvem sier folk at Menneskesønnen er?*» Da svarte Peter på vegne av de tolv, v 16 – «*Du er Messias, den levende Guds Sønn*». Svaret var ikke begrunnet i diskusjon og spekulasjon, men i Jesu undervisning. Derfor sa Jesus, v 17 – «*Salig er du, Simon, sønn av Jona. For dette har ikke kjøtt og blod åpenbart deg, men min Far i himmelen.*» Om Kristus-bekjennelsen var aldri så

riktig, gjenstod det store anstøt – en korsfestet og forbannet Messias (v 21-23). Jødene ventet den kommende Messias-kongen i et herlighetsrike av denne verden. De leste om Herrens lidende Messias og hans salige bytte (Jes 53:11), men hva hans verk og rike består i, det var skjult for dem.

Kirkens Kristus-bekjennelse er ikke begrunnet i spekulasjon eller opplevelsesmystikk, men i en bevitnet historie. Den er Guds løfters oppfyllelse i Jesus-historien. Hans ord og gjerninger, hans død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt, bevitner hans persons hemmelighet og gjeløserverk. Begrunnelsen er underfull, og samtidig er dens adressater ved sine fulle fem. Men *virkingen* blant mennesker i disippel-posisjon varierer med hensyn til erkjennelse, handling og følelser. Hvor mennesker blir engasjert, blir de også fristet til å utlegge Bibelen på egen hånd. Resultatene reiser det *troverdighetsproblem* som biblisister løser på sin måte.

Den naïve biblisme

Kristenhetens splittelser er synlig i bygater hvor korsmerkede gudshus fremstår som alternativ til de andre. Intern «kirkestrid» er dessuten «godt stoff». Dette troverdighetsproblem har Romerkirken løst på sin måte (Skrift og Tradisjon). Her stanser vi først ved den *naïve* biblisme og dens løsningsforsøk, som oftest kalt «*fundamentalisme*» (for over hundre år siden brukt i USA om «the fundamentals», eller den miniteologi man antok alle kristne var enige om).

Alene med Bibelen og med *inderlighet* som sannhetskriterium, utlegger den »fromme» fornuft Bibelen. Men det som er godt for den ene, virker forvirrende på noen og isolerende på hver især. Og likevel er de ikke henvist til hvert sitt isolat. Den naïve biblisist møter seg selv stadig vekk i andres vaneforestillinger og i «de gamles» tradisjoner. For noen medfører den selvbekreftende søken en omskiftelig tilværelse, for andre resignasjon og kanskje avsky.

Den naïve biblisist overser tekstvarianter og historiske unøyaktigheter, og gir foreldede oppfatninger om verdensbilde og verdens tilblivelse status som «Guds ord». Uten den rett utlagte Skrift fra dens Herre, unngår man den viten som historieforskning, arkeologi, språkkunnskaper og andre hjelpevitenskaper fremskaffer. Denne viten gir nærhet til kristentroens begrunnelse i en bevitnet historie. Biblisistens troverdighet faller på inderlighetens premisser.

OBS: Om bibelhistoriens betydning, se Apol 4, 50-51, 167.

Den naïve biblisme bærer *modernitetens* (el postmodernitetens) kristeliggjorte maske. Bak masken fins ofte svake og sårbare mennesker. De mangler rotfeste i den nytestamentlige bekjennelse, for Kristus er ikke deres lærer i Bibelens visdom. Med selvbekreftende inderlighet som tolkningsnøkkel, satser man alt på sin antatt fromme fornuft og anvender Bibelen som om Gud taler *umiddelbart* gjennom innfall og følelser.

Under slike betingelser er behovet for høvdingen stort. Den massive respons er gjennompolitiserede virksomheter hvor makta rår under skinn av «Guds ord». Mange forveksler Den Hellige Ånds gjerning med utagerende predikantadferd og sensasjonsmakeri, høyt aktivitetstempo og suggestiv sang. Denne løsning på troverdighetsproblemet holder ikke. Den holder mennesker fanget i illusjonens blindgate.

OBS: Om Den Hellige Ånds ord, se Apol fortalen 9, art 4:108 og FC SD Om den korte sammenfatning. -

Den lærde biblisisme

(Se nærmere min artikkel: Ideologiske momenter i bibelkritikken.)

Modernitetens overtro på naturvitenskapenes evne til en *omfattende* virkelighetsbeskrivelse møter oss under skinn av akademisk «frihet» og «vitenskapelighet». Denne misbruk holder ikke mål. Vitenskap hviler i trosforutsetninger, den beror på metoder i samsvar med kildens art, og gir begrensede svar. Det fins ingen naturlig forklaring på alt.

Da må det vel være rom for Gud? Det ser ikke slik ut, om vi med «gud» sikter til åpenbaringsordets Gud. Han har talt og handlet i en bevitnet bibelhistorie, oppfylt sine løfter i en bevitnet Jesus-historie, og med Jesu oppstandelse fra de døde stadfestet sin forsoning med verden i Jesu korsdød. Og likevel har ikke det usammenlignbare ved kirkens tro og virksomhet medført økt kirkesøkning og kristen motkultur. Snarere tvert imot.

Modernitetens sammenbrudd synes å ha forsterket humanismens religiøse moment med *ego*-kulturens krav til *selv*realisering i selvvalgte livsberetninger på mange arenaer (postmodernisme). Hvor åpenbaringsordets skaper og gjenløser må vike plassen for den sekulære liberalisme, blomstrer religionssurrogatene med nyreligiøsitet og religionstilbud fra øverste hylle (New Age). I samme ego-kultur gror fremmedgjørelse og isolasjon, for glemt er Guds nådepakt i dåpen, og glemt er kirkens *sakramentale* gudssamfunn, begravd under nådemiddelforakt.

Den lærde biblisisme siden 1700-tallet løste troverdighetsproblemet med «*hull-teorien*». Gud ble henvist til naturvitenskapen «huller» hvor en naturlig forklaring enda manglet. Gudsforestillingen ble drevet på skanseflukt - bort fra vitenskapens *ytre* sanseverden til troens *indre*, fiktive verden, også kalt «åndskultur» (dualisme). Anvendt på bibeltolkningen, ble bibelord om Gud vitnesbyrd om menneskers religiøsitet, og menneskers religiøsitet vitnesbyrd om Gud. Dette doble bokholderi opphevet sammenhengen i Guds skaperverk, både synlig og usynlig, og minner om den nestorianske heresi om Kristi to naturer.

OBS: Zwingli's lære om Kristi to naturer, "at den ene natur skal bli tatt og forstått som om den var den andre. Dette har Luther fordømt helt inn i helvetets avgrunn som djevelens blendverk", FC 8:21. Jf 39f.

Men åpenbaringsordets Gud er Gud om alle mann var døde (Petter Dass), alltid virksom over alt som skaperverkets Oppholder. Han er den evige Gud, alltid virksom med handlende allmakt i tid og rom, og uavhengig av de tidsspenn og romdimensjoner som mennesker opererer med. Den dualistiske løsning er en blindgate.

Da løser den lærde biblisist sitt troverdighetsproblem med kristentroens *tilpasning* til de dominerende idéer i samtidskulturen (kulturakkomodasjon). De er for tiden postmodernitetens egosentrerte lykkereligion, hvor sannhet og rett er forvekslet med det som føles godt og fungerer bra for meg. Den biblistiske kirketilpasning kommer lykkebehovet i møte med bibelord brukt i terapeutisk sjelemassasje. Prester og biskoper agerer magikere i kappe og krage, som om deres profesjon er harmoniens gjenopprettelse og sikring med ritualer etter behov. «My

god» er i denne kommunikasjon en følelse så privat at den knapt angår meg selv.

Den biblisistiske kulturtilpasning er en strategiløsning med tilbakevirkende kraft, kjent fra den liberale teologitradisjon. Med stor konsekvens blir kirkens virksomhet *alminneliggjort*. Prekenembetets oppdrag – å forkynne omvendelse og syndenes forlatelse, blir erstattet med alminneligheter og underet i messen med høytideligheter. Formaningene til etterfølgelse med Kristus som gave erstattes med nærhet og akseptasjon i de godes fellesskap. Alminneliggjørelsen tilslører Guds undergjerninger i en underfull Jesus-historie, som fortsetter i menighetens midte med Dommens dag og den kommende verden for øyet.

Med kirketilpasning til samtidskulturen medvirker kirken til kristentroens *relativisering* – først i en *kristelig* sammenheng, hvor alle kirkesamfunn opptrer som like gode fordi de er like gale, dernest i kulturell sammenheng. Med relativiseringens tyranni er kirkens tro gjenstand for manipulerende usakligheter på alle samfunnsnivå (jf sideordningen kristendom – religion - livssyn). Regel: Enhver blir salig i sin tro. Resultat: Full forvirring og tapt frimodighet.

Den *moralistisk-terapeutiske deisme* er gal medisin, i strid med prekenembetets oppdrag og fullmakter. *Moralistisk* er den fordi adressater er godtfolk underveis til «sin» gud. *Terapeutisk* er den fordi den enkeltes velbefinnende og nytte er sannhetens indikator og livets mål. *Deistisk* er den fordi det personlige tillitsforhold til åpenbaringsordets Gud er byttet ut med gudsforestillinger til bruk i overgangsriter og krisesituasjoner. Til sist må presten legitimere seg som offentlig tjenestemann og profesjonell sorgarbeider i kriseteamet. Den lærde biblissismes løsninger på troverdighetsproblemet holder ikke.

Løsningen er gitt fra kirkens begynnelse. Rådsherrene i Jerusalem undret seg over den frimodighet som Peter og Johannes viste, da de ble forhørt om den undergjerning de hadde gjort da de helbredet en syk mann i Jesu navn. Apg 4:10-12 – «- så skal dere alle og hele Israels folk vite dette: Denne mannen står frisk foran dere i kraft av Jesu Kristi, nasareerens navn, han som dere korsfestet, men som Gud reiste opp fra de døde. Han er den steinen dere bygningsmenn vraket, men som er blitt hjørnestein. Det er ikke frelse i noen annen, for i hele verden er det blant mennesker ikke gitt noe annet navn som vi kan bli frelst ved.» Rådsmedlemmene undret seg over den frimodighet de viste. Peter og Johannes forklarte, Apg 4:20 - «Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt.» (Jf 4:29, 31, 19:8, 24:10 osv). Denne frimodighet er uavhengig av mennesker. Den er begrunnet i Jesu Kristi lidelse, død og oppstandelse, og en frimodighet *fra Gud og for Gud*,

Apostelen Paulus bevitner, Ef 3:8-12 – *Jeg som er den minste av de hellige, har fått den nåde å forkynne for folkeslagene det glade budskap om Kristi ufattelige rikdom og bringe Guds frelsesplan fram i lyset, den hemmelighet som fra evighet av har vært skjult hos Gud, han som skapte alt. Slik skulle nå hans mangfoldige visdom gjennom kirken bli kunngjort for maktene og myndighetene i himmelrommet. Dette var Guds forsett fra evighet, det han har fullført i Kristus Jesus, vår Herre. I ham har vi frimodighet, og i troen på ham kan vi komme fram for Gud med tillit.* –

Det er her tale om den *uforferdede* frimodighet, som ikke underslår noe av Guds frelsesplan. Den taler likefram uten hensyn til overordnede myndigheter og makthavere, og tar om-

kostningene som de kommer, i tillit til åpenbaringsordets Gud. Troens frimodighet er ikke subjektivt begrunnet, lik skuespilleren som psyker seg opp før forestillingen, eller idrettsutøveren før sin prestasjon. Troens frimodighet er begrunnet i apostelordets budskap fra Skriftens Herre, om hans person og verk i Jesu ringe skikkelse. Jesus-historien er forutsagt og avtegnet i Det gamle testamentes skrifter, og den ble stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde (1 Joh 5:1-12, jf Lk 24, 1 Kor 15:1-4 osv). Apostelen Johannes bemerker (1 Joh 4:17) Guds mål med sin selvhengivende kjærlighet - at vi skal ha frimodighet på Dommens dag. 1 Joh 3:21 – *dersom vårt hjerte ikke fordømmer oss, har vi frimodighet for Gud.*

5. KIRKENS ENESTE NORM - DEN RETT UTLAGTE SKRIFT FRA DENS HERRE

Min kilde til dette kapittel er Tom G A Hardt: Martin Luthers læra om Den heliga Skrifts inspiration reflekterad genom en kritisk analys av M. Ruokanens bok *Doctrina divinitus inspirata*. = Kyrkligt Forum 2/99, 1-35.

Den gamle kirke skilte ikke mellom *person og lære*, heller ikke mellom *lære og ord*. Læren om den ufeilbare Skrift var begrunnet i enheten mellom apostlenes lære og ord. Avgjørende for troen er ordene som bringer innholdet (Hieronymus). Denne enhet ga anledning til å avpasse undervisningen til tilhørernes nivå (Chrysostomos).

Skillet mellom ord og lære var heretikernes kjennetegn allerede i aposteltiden. De påstod at den egentlige gudskunnskap fins *bak* ordene på et høyere, åndelig plan. De leste Skriftene med forkjærlighet for dunkle steder, og helst poetiske deler, billedspråk, symboler og lignelser. Bak tekstens ordlyd fant de dens skjulte innhold, som de presenterte i dypsindige og ”åndelige” tolkninger. Slike ånder foretrekker allegorier fremfor meningen gitt i og med tekstens ord.

Da kvinne-emansipasjonistene i Korint reserverte seg mot Pauli apostolat, spurte han, 1 Kor 14:36 - *Er Guds ord utgått fra dere? Eller er det kommet bare til dere?* Ordene lyder som et ekko fra Jesu oppgjør med farisæerne. Apostelens motstandere stilte seg nedlatende til den offentlige læreformidling i menighetens gudstjenester (jf den sekulære liberalisme). Tankegangen ble senere eksponert i de første kristengenerasjoner med henvisning til hemmelige (apokryfe) overleveringer fra Jesu aller nærmeste disippelkrets.

Biskop *Ireneus* av Lyon (c 130-c 200) forsvarte den apostoliske læretradisjon i skriftet ”Mot alle heretikere” (*Adversus omnes haereses*, dvs gnostikere). Den apostoliske læretradisjon foregår ikke i det skjulte - i en krets for innvidde, men åpent og tilgjengelig for alle. Den var så langt blitt overgitt uforandret i kirken under biskopenes tilsyn. Siden beviset for kirkens tro fins i de apostoliske skriftene, må kirken ta vare på dem, granske dem og formidle innholdet, tro mot ordlyden.

Dette anliggende minner om biskop *Ignatius* av Antiokia (c 35-c 107), som under reisen til martyriet i Rom formante alle kristne til å samle seg om biskopene (her lederne for menighetenes prestekollegier). Da er kriteriet hverken posisjon eller tittel, men den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med apostelordets lære. Denne skriftbundne tradisjon er kirkens grunn og livskilde. Underforstått: Kirken ødelegges med fornektende reservasjoner over prekestoler og lærekatedre, og av menneskelige tradisjoner i menighetenes liturgiske ordninger.

Kirkens framtid står og faller med den rette utlagte Skrift (GT), den apostlene overga fra Kristus. Derfor innskjerpet *Tertullian* (c 160-c 225) at kirkens tro bygger på apostlenes *skrevne* ord – på ”trosregelen” (*regula fidei*). Noen annen norm er ikke gitt kirken, og er heller ikke nødvendig. Eller sagt med *Tertullian*: ”Å ikke vite noe *mot* trosregelen, det er å vite alt”.

Det var særlig *Ignatius* og *Tertullian* som innskjerpet bruken av klare bibelsteder. De begrunner kirkens tro og belyser dunkle steder – aldri omvendt! Denne tolkningsregel kjenner vi igjen hos *Luther*. Den hadde han fra kirkefedrene. Regelen må stadig innskjerpes, for den menneskelige fornuft trives best i dunkle steder. Særlig Det gamle testamente er utsatt for denne misbruk.

OBS: Læren er grunnet på klare bibelsteder. Se CA 22:2, 23:3, 28:43. Apol 4:314, 24:94. SK Nattverden, 45. FC SD 2:87 og 7:50.

Augustin (d 430) fortalte at *kirkens autoritet* hjalp ham til troen. Da var det ikke kirkeorganisasjonen han siktet til, men *øyenvitnene* i aposteltidens kirke. Det var de – og ingen andre – som bevitnet Nytestamentets faktiske opprinnelighet (*autensitet*). Det motsatte var tilfellet med manikéerne. Deres apostolat, kirke og skrifter bevitnet det faktiske brudd med apostolatets kirke fra begynnelsen.

I middelalderen fantes ennå teologer som advarte mot overdrevne tanker om kirkens betydning (*Pierre d’Ailly* og *Jean Gerson*). Hva *Martin Chemnitz* skrev mot Trident-konsilet (1545-) var gammelt nytt: «Tvilsom er enhver åpenbaring som ikke stadfester evangeliet med Loven og Profetene» (sit e *Tom G A Hardt*). – Men med en teori om kirkens læreutvikling under læreembetets ledelse kan man ignorere slikt.

Det hender den gnostiske overtro på menneskets «indre lys» stikker hodet fram, når kirkens tradisjon blir anført som sannhetsvitne (jf *Apg 15:31*). Overført på kirken, blir løgn til sannhet ved hjelp av menneskers skjønn fortid og nåtid (*Joh 8:44*). Uten frykt for Gud og uten tillit til ham, reserverer mennesket seg mot åpenbaringsordets Gud med fornuftens visdom og tilleggssytelser til Guds frelsesverk i Kristus.

Luther innskjerpet at Skriftens mening er gitt i og med Skriftens profetiske ordlyd (*sensus litteralis profeticus*). En oversetter må kunne gjengi ordlydens mening. En tolk som mot sier ordlyden med en annen mening, må erstattes med en annen tolk, med en som vet å oversette i samsvar med ordlyden. Hva *Luther* innskjerpet, hadde han lært av *Ignatius*, *Ireneus* og *Tertullian*: Kristentroens grunn er apostelordets lære fra Skriftens Herre, formidlet i den skriftbundne tradisjon fra kirken i aposteltiden.

Luther lærte hva den gamle kirke lærte, at Den Hellige Ånd sørget for nedskrivningen. Selv om den nytestamentlige preken var rikere i sin muntlige form, er det ingen saklig forskjell mellom de to former for forkynnelse. I Bibelen er dessuten samme sak uttrykt på flere måter, både utførlig og komprimert. Dette fremgår av Apostelgjerningene og brevene fra *Paulus*, *Peter* og *Johannes*. De er tillegg til evangeliene og samtidig evangeliet i kortere eller lengre form.

OBS: Skriftens ord meddeler ”den evige sannhet”, FC SD Regel og rettesnor, 13. – Skriftens ord kan ikke lyve, SK Dåpen 57, og Nattverden 76, FC Epitome 7:13. - Gud

Hvordan praktiserte Luther denne innsikt? Det er sant at Luther la vekt på det forkynte evangelium, og på troen som kommer av Kristi begripelige ord via øret til hjertet. Men det er en seiglivet *kortslutning*, at Luther foretrakk den muntlige preken fremfor evangeliet i skriftlig form (NT). Da underkjenner man skriftlesningenes betydning og overleveringen i skriftlig form, den kirken lever av. Uten lesningene, ingen preken, ingen nattverd, ingen menighet. Tekstlesningene har prioritet i liturgien, Kristi ord over fremsatt brød og vin. Prekestolens opphøyede plass i det lutherske kirkerom markerer delegatens tjenerposisjon. Der er stedet for den rett utlagte Skrift fra dens Herre.

Prekestol og alterbord markerer de to sentrale handlinger i en evangelisk-luthersk liturgi – *Ord og Sakrament*. Derfor er det misvisende å si at vi er en «prekenkirke». Likesom alterbordet er stedet for Nattverdens Herre, er prekestolen stedet for Skriftens Herre. Det er to grunner til det: For det første prekenembetets *oppdrag* - å formidle Kristi undervisning og forvalte sakramentene på apostolisk vis. For det andre Skriftens ord - *Guds virksomme ord*, og til dem hører Kristi ord over fremsatt brød og vin.

I sentrum står Kristi virksomme nærvær i den forsamlede menighet. Vi hører Kristi ord til tro og salighet, vi ser hans under i messen - evangeliet rakt frem i brødets og vinens skikkelser, og vi mottar med munnen på underfullt vis samfunn med hans Golgata-offer. Den Hellige Ånd er virksom med Kristi ord, styrker troen og bevarer oss hos ham til en evig glede. Hva vi gjør med takk og lov for Gud, er vår skyldighet for ham.

6. «SKRIFTEN ALENE - NÅDEN ALENE - TROEN ALENE»

Sidestillingen «Skriften alene – troen alene» markerer *disippelens* bibelbruk, Sal 16:11 – *Du lærer med livets vei*. Skriften alene lar oss kjenne Gud i hans inngripen til frelse i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Åpenbaringsordet Gud lar oss kjenne ham ved den han utsendte, Jesus Kristus. Troen har Den Trofaste og har evig liv i ham, den eneste sanne Gud. «*Jeg vet hvem jeg tror på*» (1 Tim 1:12), og derfor tror jeg.

For det første: Den rett utlagte Skrift fra dens Herre gir *sikker opplysning om Guds innerste vesen*. Gud er kjærlighet – en selvhengivende kjærlighet, av fri vilje og for vår frelses skyld, oppfylte han kjærlighetens bud med sin lidende lydighet inntil døden på korset. Verket er fullbrakt. Loven er oppfylt. Gud er en forsonet Gud. Dette stadfestet Gud da han oppreiste Kristus fra de døde. Kristi undervisning i ”Skriftene” om seg selv og sitt verk er evig sannhet. Han har ikke overlatt oss alene med Bibelen eller i samlet flokk. Hans utvalgte apostler ga den rett utlagte videre fra ham til kirken i den nye pakt. Vi har mottatt den for å leve av ordene fra Guds munn.

Utelukket er støtten i en sideordnet tradisjon under ledelse av et læreembete. Utelukket er en sideordnet «fagteologi» anført av menneskers fornuft. Og utelukket er en sideordnet opplevelsesmystikk med støtte i erfaringsbevis. Kort sagt: Apostelordets lære fra Skriftens Herre utelukker alle kirkeutopier begrunnet i påståtte åpenbaringskilder fra andre tider og andre ste-

der. Skriftens Herre opplyste Luther med bibelord om den gave-rettfærdighet som Gud åpenbarer med evangeliet (Rom 1:16f, Apg 13:46, 1 Kor 1:18ff, 15:1f. Jf Sal 32:1f, Jes 53:11 – det salige bytte). Guds nådige sinnelag *for sin egen skyld* fikk en konsekvensrik historie.

For det andre: Guds lov er oppfylt i alle deler og i alles sted. Evangeliet meddeler frifinnelsen på grunn av den Ene i vårt sted. *Nåden er gratis og fri.* Den Hellige elsker oss med en selvhengivende kjærlighet som overgår all forstand, for hva har vi fortjent? En påminnelse er krusifikset – Kristus Jesus og ham korsfestet. Noen kraftigere påminnelse om lov og evangelium fins ikke. «*Slik* har Gud elsket verden, at han gav sin Sønn, den enbårne...» Vi ser Guds nidkjærhet for sitt falne verk, okkupert av Guds fiendemakter. Og vi ser Guds kjærlighet, så mye større enn hans nidkjærhet. Den Hellige og Rettfærdige elsker syndene for sin egen skyld, med en kjærlighet som overgår all forstand. Tilleggsytelser er overflødig.

For det tredje: Frelsen mottas ved ”tro alene”, skapt av Den Hellige Ånd i dem som hører evangeliet om Guds velgjerninger i Kristus. Vi hører oss frelst. Utelukket er menneskers valg eller selvbestemte tro, når tilhørere får nåde til anvende Kristi fortjeneste, enhver på seg selv. Dette under kalles ”rettfærdiggjørelsen ved tro”. Troen har Kristus Jesus – Guds rettfærdighet, og da står et menneske frikjent og rettfærdiggjort for den hellige Gud, tross arvesyndens motstand i menneskets indre. Troen mangler ingenting. (1 Mos 15:6) Det er fort sagt, men vanskelig å tro og leve deretter i kamp med arvesyndens motstand i vårt innerste. Gjerninger er utelukket fra frifinnelsens sirkel, med rom for «troen alene». Utenfor sirkelen trives troen sammen med kjærlighetens gjerninger, lagt frem for oss i Guds bud (Luther, Store Gal.komm). Men troen forsvinner som dugg for sol, når gjerninger trenger inn i troens sirkel, lik fariseernes tro med støtte i prisverdige gjerninger.

”*Skriften alene*” begrunner Guds nådige sinnelag for Kristi skyld. Vi er frikjent av «*nåde alene*». Ved evangeliet blir «Guds rettfærdighet» meddelt, som mottas ved «*tro alene*». De tre «alene» beskriver Guds troverdighet med bibelhistorien – den bevitnede historie om Guds virksomme ord. Gud har bevitnet sin troverdighet med løftenes oppfyllelse i Kristus Jesus – og ingenting annet. Gud beviste sin troverdighet da han oppreiste Jesus fra de døde (Apg 17:31). Da den Oppstandne utrustet apostlene med løse- og bindemakt, bekreftet han sin posisjon som Faderens troverdige vitne. Han utrustet apostlene og deres etterfølgere med fullmakter til å tale og handle som troverdige vitner hans sted. Prekenembetets utøvere skal forkynne «det troverdige ord» på grunn av Guds troverdighet – og ikke av noen annen grunn (1 Tim 1:15, 3:1 osv). Uten denne «lånte» troverdighet stiller prest og menighet med tapt troverdighet. Gud har bundet oss fast til sitt troverdige ord. Hvorfor vitne falskt om åpenbaringsordets Gud?

7. KONKLUSJON

Tradisjonalismens og biblismens løsninger på kirkens troverdighetsproblem leder inn i blindgater. Alternativet er gitt en gang for alle i kirkens begynnelse: Den rett utlagte Skrift fra dens Herre, og stadfestet med Guds vitnesbyrd som oppreiste Kristus fra de døde, «slik Skriftene har sagt». Men skiller vi prinsippene «Skriften alene» og «Troen alene», går Bibelens Kristus-

vitnesbyrd tapt i bibelbruken. Tilbake står en lovreligion uten nåde.

Mennesker hører Kristi undervisning gjennom apostlenes etterfølgere i prekenembetet. De mottar Kristi undervisning i disippelposisjon og Guds vilje skjer når og hvor han vil. De kommer til tro ved apostelordet, lærer den eneste sanne Gud å kjenne, og har evig liv.

Apostolatets kirke består med den trofaste tradering alle dager. Utelukket er import, reduksjon eller tillegg i læren. Den oppstandne Jesus Kristus er Begynnelsen og Enden, den samme Læreren alle dager.

Troen lever av den rett utlagte Skrift fra dens Herre, nærværende og virksom i den forsamlede menighet på troskapens vilkår. Hans kirkes kjennetegn er den Oppstandnes kjennetegn - evangeliet og sakramentene, forvaltet på troskapens vilkår. Men uten påskeperspektivet, blir kirken alminneliggjort, Bibelen en bok blant andre bøker, kirkerommet et rom blant andre rom, og Guds nådemidler innordnet menneskers behov.

Skriftens Herre og hans ord er uatskillelige. Uten nådemidlenes bruk, lærer ingen dødelig Gud å kjenne i personenes innbyrdes kjærlighet, i herlighet og majestet like stor. Vår frimodighet for den Hellige og Rettferdige er hverken vår egen troverdighet eller menneskers akklamasjon, men Guds selvhengivende kjærlighet i Jesus Kristus. Dette budskap har Gud gjort troverdig ved å reise ham opp fra de døde (Apg 17:31). Vår troverdighet er ved Faderens nådeside. Han alene er vår frimodighet for mennesker og for ham på Dommens dag.

«Skriften alene – Troen alene» begrunner kirkens troverdighet i skjebnefellesskap med det Sanndrue og Trofaste vitne i Jesu tjenerskikkelse. Med Kristus som gave, er døpte mennesker kalt til å etterfølge ham i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Gud har oppfylt sine Messias-løfter, og vil oppfylle de løfter som gjenstår. Kirkens troverdighet består i Guds troverdighet. Åpenbaringsordets Gud innestår for sitt ord og oppfyller sine løfter. Alternativet er den troløse kirke, som under skinn av å være kirke legger noe til og trekker noe fra og fremtrer som et sosialt produkt innordnet menneskers interesser.

Den store korsbærer er etterfølgernes troverdighet, nå og på Dommens dag. Apostelens formaning til prest og biskop ved aposteltidens slutt bevitner «Skriften alene – nåden alene – troen alene» med bakgrunn i åpenbaringsordets historie, *Tit 1:9 – Han må holde seg til det troverdige ord i samsvar med læren, slik at han både er i stand til å rettlede etter den sunne lære og til å gjendrive påstandene til dem som sier imot.* Hva skal vi da si, når prest og biskop «holder seg» til andre ord og lærdommer? De holder seg til Skriften og noe annet – til nåden og noe annet – til troen og noe annet. De er uten troverdighet.

e-post: kaare.svebak@gmail.com